

УДК(442)63-6

ІНТЕГРАЦІЯ УГОРЩИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ У РОБОТАХ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

ОЛЬГА БАРКАЛОВА,

пошукач кафедри всесвітньої історії Донецького національного університету

У статті представлено аналіз історіографічного доробку вітчизняних та зарубіжних дослідників процесу європейської інтеграції Угорщини. Запропоновано авторську концепцію поділу всього комплексу наукових досліджень за тематичним принципом. Зокрема, розглянуто роботи фахівців, присвячені теоретичним засадам функціонування ЄС, комплексу факторів європейського вибору Угорщини, процесу реалізації критеріїв членства в Євросоюзі.

Ключові слова: історіографія, євроінтеграція, Угорщина, Європейський Союз, концепція.

Постановка проблеми та стан її дослідження. Процес політичної та економічної інтеграції до ЄС потребує широкого кола досліджень спеціального та міждисциплінарного характеру. Європейська інтеграція є предметом аналізу не лише істориків, вона також посідає чільне місце в наукових пошуках економістів, політологів та соціологів. При цьому констатуємо відсутність узагальнюючих історіографічних праць із цієї проблеми.

Мета статті полягає у вивченні основних напрямів історіографії проблем політичної та економічної інтеграції Угорщини до Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Вивчивши комплекс досліджень сучасних науковців, ми прийшли до висновку, що задля його систематизації та впорядкування доцільно застосувати тематичний принцип. У першу чергу вважаємо за необхідне розглянути роботи, у яких досліджені загальні питання, теоретичні засади європейської інтеграції та інституційне забезпечення функціонування Європейського Союзу.

В Україні дослідження загальних питань європейської інтеграції з'явилися наприкінці 1990-х років - початку 2000-х. У навчальному посібнику В. В. Копійки та Т. І. Шинкаренка "Європейський Союз: заснування і етапи становлення" представлена історія розвитку інтеграційних процесів у Європі, етапи створення Європейського Союзу та аналіз стосунків України з Європейським Співтовариством [1]. Теоретичні засади європейської інтеграції проаналізовано в роботі В. Посельського "Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції", де автор розкриває основні функції та сутність загальноєвропейських інституцій: Європейського парламенту, Комісії Європейських Співтовариств, Ради Європейського Союзу [2]. Теоретичні питання європейської політичної інтеграції з точки зору цивілізаційного підходу досліджені в дисертації О. Ю. Полторакова "Європейська політична інтеграція у сучасній цивілізаційній системі" [3]. Автор дійшов висновку, що створення сучасного єдиного європейського простору пов'язано з його цивілізаційною складовою, котра є базисом об'єднання різних національно-культурних

єдинець. Європа являє собою динамічну модель взаємодії націй-держав і структур загальноєвропейського громадянського суспільства.

Вагомою для нашого дослідження є стаття "Європейський Союз: динаміка розширення і розвитку" Р. Шпека - представника України при Європейському Союзі в 2003 році, Надзвичайного і Повноваженого Посла [4]. У вищезазначеній статті відбивається погляд безпосереднього спостерігача складного процесу розширення ЄС, важливі рішення щодо якого приймалися в 2002-2003 рр. Р. Шпек приділяє особливу увагу досвіду країн-аплікантів та позиціям провідних держав ЄС, у першу чергу Німеччини, Франції, Великої Британії.

Серед вітчизняних науковців варто також відзначити дослідження в галузі європейської інтеграції І. Я. Тодорова. У своїй монографії "Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти" він представив результати власних досліджень у галузі загальних питань євроінтеграції та вивчив шлях України до побудови відносин із ЄС [5].

Наукові пошуки Н. Л. Яковенко присвячені місцю та ролі Великої Британії в ЄС, відносинам України зі Сполученим Королівством [6].

Сучасна зарубіжна історіографія збагачена значною кількістю досліджень, присвячених загальним питанням європейської інтеграції. У роботі доктора Оксфордського університету К. Маріс "Розширення Європейського Союзу" зроблено аналіз п'яти хвиль розширення ЄС та особлива увага приділяється останній - найбільш масштабній [7]. Хоча автором виконаний значний обсяг роботи з опису етапів розширення Співтовариства, слід відзначити узагальнюючий характер дослідження та відсутність аналізу позицій держав, що вступили до ЄС у 2004 році.

Робота К. Фрейзера "Майбутнє Європи. Інтеграція та розширення" містить багато теоретичних питань із розвитку європейської інтеграції. У ній розглянуто еволюцію поглядів науковців Великої Британії щодо поглиблення інтеграційних процесів на європейському континенті та можливі сценарії подальшої трансформації ЄС у федерацію [8]. У цьому дослідженні автор

№ 2 (109) лютий 2011 р.

не надав належної уваги ролі нових країн-членів у процесі поглиблення політичної інтеграції всередині ЄС. Акцент зроблений власне на зацікавленості самого Європейського Союзу в нових членах.

У монографії двох англійських учених М. Грін-Ковлес та Д. Дінана "Розвиток у Європейському Союзі" подається аналіз еволюції співробітництва в післявоєнній Європі, яке постійно поглиблювалося та призвело до утворення одного з найзаможніших об'єднань держав у світі [9]. Автори вважають європейську інтеграцію головним стрижнем безпеки та процвітання в Європі. Цікавим для дослідника-історика в цій роботі є систематичне викладення фактів авторами та їх незалежна оцінка без перебільшень. Але знову відзначимо, що в монографії відсутній розгляд причин європейського вибору постсоціалістичних країн Східної Європи.

У 2004 році побачила світ монографія Ю. А. Борко "Від європейської ідеї до єдиної Європи", де автор досліджує складний процес становлення потужного міждержавного об'єднання - ЄС [10]. Головною рушійною силою процесу об'єднання Європи він вважає економічну консолідацію держав-членів, також у роботі дуже детально розглянуті питання економічної доцільності та наслідків поглиблення інтеграції в Європі. Разом із тим зазначаємо, що автор майже не враховує політичної складової інтеграційних процесів, яка особливо переважала під час розширення Євросоюзу в 2004 році. Історії створення Європейського Союзу та загальним питанням його функціонування також присвячені також роботи російських дослідників О. В. Буторіної [11], В. Є. Морозова [12], Ю. Д. Ільїна [13], М. К. Арах [14].

Важливою складовою частиною дослідження євроінтеграції Угорщини було визначення комплексу політичних, економічних, соціальних та безпекових факторів європейської інтеграції Угорщини. В українській історіографії цій проблемі майже не приділялося уваги. Але слід зазначити, що в колективній монографії "Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку", існує розділ "Центральна Європа та країни Балтії", його авторами є О. В. Стрекаль та О. М. Гончаренко, які доходять висновку, що інтеграція країн Центральної та Східної Європи до ЄС була законним процесом повернення до Європи цих держав. Також автори вважають, що Угорщина за умов, що склалися після дезінтеграції СРСР, не мала альтернативи європейському вектору зовнішньої політики [15].

У навчальному посібнику для студентів "Зовнішня політика Центральної та Східної Європи", що вийшов під керівництвом професора Донецького національного університету О. В. Крапівіна, розглядаються основні етапи становлення зовнішньополітичної доктрини Угорщини, у тому числі і європейський вектор зовнішньої політики [16].

Проблему політичних чинників євроінтеграції країн Центральної та Східної Європи вивчала Т. Ф. Герасимчук. Наукові розвідки цієї української дослідниці знайшли відображення в цілому циклі публікацій [17]. Вона вивчала особливості політичних перебудов у контексті євроінтеграції зазначеної групи країн. Але специфічні риси угорського політичного менеджменту та історичні закономірності розвитку держави залишилися поза увагою дослідниці.

Вивченням політичних процесів у контексті європейської інтеграції в Угорщині, Польщі, Чехії та Словаччині займався український історик Є. Кіш. Його стаття "Політичні трансформації в Центрально-Східній

Європі" присвячена детальному аналізу особливостей переходу від комуністичних режимів до демократичних у вказаних державах [18].

Позиції провідних держав ЄС, наприклад Німеччини, є доволі важливими з огляду на їхню вагу в Співтоваристві. Вивченням відносин Німеччини та країн Вишеградської групи займався І. Коваль [19]. Він прийшов до висновку, що одним із головних чинників політичного характеру з боку ЄС була саме позиція Німеччини, яка виступала за швидшу інкорпорацію Угорщини, Польщі, Чехії та Словаччини до ЄС.

Зарубіжна історіографія представлена роботами істориків, політологів, економістів, правознавців та соціологів, які досліджували передумови європейської інтеграції історичного, економічного, соціального та політичного характеру.

У російських наукових журналах було опубліковано низку статей, присвячених історії постсоціалістичної трансформації в країнах Центральної та Східної Європи, серед яких найбільш повно конкретно-історичний, політичний та економічний аналіз процесів в Угорській Республіці виконано в роботі М. О. Усієвич "Десятиріччя реформ в Угорщині. 90-і роки ХХ ст.", опублікованій у 2002 р. Дослідниця зазначає: "За десять років відбулася зміна політичної системи, перебудова державного управління, докорінна переорієнтація зовнішніх економічних та зовнішньополітичних зв'язків". Трансформація в Угорщині за умов багаторічного досвіду реформ, указує М. О. Усієвич, відбувалася більш поступово, ніж в інших державах регіону, завдяки суспільним інститутам, які були створені в ході перетворень [20].

Російський історик К. В. Воронов, старший науковий співробітник Інституту міжнародної економіки та міжнародних відносин Російської академії наук, у своїй статті "П'яте розширення ЄС - доленосний вибір" головними факторами вступу держав Центральної та Східної Європи до ЄС вважає гарантії безпеки та економічну зацікавленість [21]. Хоча К. В. Вороновим детально аналізуються вищезазначені фактори, він практично не врахував політичної складової та її ролі в європейському виборі угорських політичних сил.

Колектив європейських авторів на чолі з Р. Болдуїном підготував статтю "Витрати ти здобутки від східного розширення: вплив на ЄС та країни Центральної Європи", де були наведені результати їхніх досліджень у галузі економічної складової вступу до ЄС країн Центральної та Східної Європи, особлива увага приділялася Угорщині. [22].

Вивчення соціальних чинників європейської інтеграції Угорщини у вітчизняній та зарубіжній історіографії не проводилося. У дослідженні цього питання нам доводилося спиратися на роботи вітчизняних та закордонних дослідників, які вивчали соціальний вимір європейської інтеграції в цілому. Зазначимо, що розвідки в цьому напрямку дуже актуальні в Європі. Серед європейських дослідників варто відзначити Е. Хааса [23], Л. Хантарайса [24], які вважали, що головною рушійною силою консолідації європейських держав був соціальний аспект та створення ЄС відбулося саме завдяки поважанню загальнолюдських цінностей. Соціальні процеси в Європі та їхній вплив на інтеграцію вивчали й російські дослідники. Можна з упевненістю заявити, що в Росії склалася потужна група дослідників, які працювали в цьому напрямку. У першу чергу варто відзначити науковий доробок М. В. Карагалової, доктора історичних наук, керівника Центру дослідження проблем соціального розвитку Європи.

У своїй монографії "Від соціальної ідеї до соціальної інтеграції. Становлення соціальної політики Європейського Союзу" дослідниця робить висновки про соціальні передумови розширення ЄС як найголовніші, роль яких із поглибленням інтеграції зростатиме [25]. Наукові розвідки Ю. А. Борко [26], В. Л. Іноземцева [27], Т. М. Ісаченко [28] також присвячені соціальній політиці Європейського Союзу, автори заявляють про пріоритетність соціального фактора в європейській інтеграції. Варто зазначити, що російські дослідники приділяли недостатньо уваги врахуванню причин європейської інтеграції соціального характеру, які були притаманні країнам-кандидатам, особливо групі держав Центральної та Східної Європи.

Політична та економічна інтеграція Угорщини до Європейського Союзу в українській історичній науці сьогодні майже не досліджувалася. Існує лише невелика кількість публікацій у періодичних виданнях, де євроінтеграція Угорської Республіки розглядається в контексті з країнами Центральної та Східної Європи, що набули повноправного членства в ЄС 1 травня 2004 року. До таких можна віднести статті О. Ковальової [29] та Г. Немирі [30].

Адаптація національного законодавства до правових норм Європейського Союзу хоча й виступає як проблема правового характеру, але з історичної точки зору цей процес являє значний інтерес. Слід відзначити, що значний внесок у вивчення комплексу права Європейського Союзу зробив російський дослідник С. Ю. Кашкін. Під його керівництвом було видано навчальний посібник "Право Європейського Союзу", де міститься аналіз кожного розділу *acquis communautaire* та викладається історія розвитку загальноєвропейського законодавства [31].

Висновки

Таким чином, огляд вітчизняної та зарубіжної історіографії дозволяє зробити висновок про відсутність комплексного дослідження, присвяченого політичній та економічній інтеграції Угорщини до ЄС. При цьому окремі питання євроінтеграції країни відображені в наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних авторів, є роботи загального характеру, які присвячені функціонуванню ЄС, стратегіям його розширення, політичним трансформаціям у країнах Центральної та Східної Європи, економічним чинникам інтеграційних процесів у Європі.

Малодослідженим на сьогодні залишається комплекс політичних, економічних та соціальних факторів європейського вибору Угорщини, стратегія реалізації основних умов членства в ЄС, сутність процесу адаптації законодавчої бази, процес набуття повноправного членства, перші результати інтеграції.

У контексті нагальних проблем нашої держави доцільно більш детально дослідити такі напрямки: вивчення під історичним кутом та аналіз основних чинників європейського вибору Угорщини в політичній та економічній площині, процес побудови правових засад покрокової інтеграції, вплив членства в ЄС на інфраструктуру держави та громадську думку, аналіз можливостей використання угорського досвіду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Копійка В. Європейський Союз: заснування і етапи становлення / В. Копійка, Т. Шинкаренко. - К. : Ін Юре, 2001. - 447 с.
2. Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції / В. Посельський. - К. : Смолоскип, 2002. - 168 с.

3. Полтораков О. Ю. Європейська політична інтеграція в сучасній цивілізаційній системі: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Олексій Юрійович Полтораков. - К., 2004. - 199 с.
4. Шпек Р. Європейський Союз: динаміка розширення і розвитку / Р. Шпек // Розширення ЄС. - 2003. - № 1. - С. 45-53.
5. Тодоров І. Я. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти / І. Я. Тодоров. - Донецьк, 2006. - 268 с.
6. Яковенко Н. Л. Велика Британія в сучасній системі міжнародних відносин: заявка на Європейське лідерство / Н. Л. Яковенко. - К. : Наук. світ, 2003. - 227 с.
7. Marise C. The enlargement of the European Union / C. Marise. - New-York : Oxford University Press, 2005. - 256 p.
8. Frazer C. The future of Europe. Integration and enlargement / C. Frazer. - London : Rutledge, 2005. - 170 p.
9. Green Cowles M. Developments in the European Union / M. Green Cowles, D. Dinan. - London : Palgrave Macmillan, 2004. - 341 p.
10. Борко Ю. А. От европейской идеи к единой Европе / Ю. А. Борко. - М. : Деловая литература, 2004. - 464 с.
11. Буторина О. В. Экономический и валютный союз ЕС в мире. Теория и практика / О. В. Буторина. - М. : Ин-т Европы РАН, 2001. - 245 с.
12. Морозов В. Е. Европейский Союз в международных отношениях / О. В. Буторина. - СПб. : Изд-во СПбГУ, 2003. - 187 с.
13. Ильин Ю. Д. Лекции по истории и праву Европейского Союза / Ю. Д. Ильин. - М. : Спарк, 2002. - 211 с.
14. Арах М. Европейский Союз. Видение политического объединения / М. Арах. - М. : Экономика, 1998. - 272 с.
15. Стрекаль О. В. Центральна Європа та країни Балтії / О. В. Стрекаль, О. М. Гончаренко // Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку. - К. : Національний ін-т стратегічних досліджень, 1999. - С. 88-92.
16. Внешняя политика стран Центральной и Восточной Европы : [учеб. пособие для студентов] / рук. авт. коллектива А. В. Крапивин. - Донецк : Донецкий национальный университет, 2009. - 443 с.
17. Герасимчук Т. Ф. Країни Центрально-Східної Європи на шляху до Європейського Союзу: міжнародно-правові питання / Т. Ф. Герасимчук // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки / [відп. ред. С. В. Віднянський]. - К. : Ін-т історії України НАН України, 2003. - Вип. 12: Міжвідомчий збірник наукових праць. - С. 256-273.
18. Кіш Є. Політичні трансформації в Центрально-Східній Європі / Є. Кіш // Віче. - 1998. - № 5. - С. 112-119.
19. Коваль І. Німеччина та східноєвропейські держави: проблеми та перспективи взаємовідносин у 90-ті роки / І. Коваль // Актуальні проблеми міжнародних відносин. - 2000. - Вип. 19. - Ч. I. - С. 97-98.
20. Усиевич М. А. Десятилетие реформ в Венгрии. 90-е годы XX в. / М. А. Усиевич // Новая и новейшая история. - 2002. - № 5. - С. 80-97.
21. Воронов К. В. Пятое расширение ЕС: судьбоносный выбор / К. В. Воронов // Мировая экономика и международные отношения. - 2002. - № 9. - С. 59-69.
22. Baldwin R. The Costs and Benefits of Eastern Enlargement: the Impact on the EU and Central Europe / R. Baldwin, J. Francois, R. Portes // Economic Policy. - 1997. - № 24. - P. 4-26.
23. Haas E. B. The Uniting of Europe, Political, Social and Economical forces 1950-1957 / E. B. Haas. - London : McMillan, 1998. - 156 p.
24. Hanarais L. Social Policy in the European Union / L. Hanarais. - London : Royal Institute of the International Affairs, 1995. - 245 p.
25. Карагалова М. В. От социальной идеи к социальной интеграции. Становление социальной политики Европейского союза / М. В. Карагалова. - М. : Вагриус, 1999. - 317 с.
26. Борко Ю. А. Новый этап углубления и расширения европейской интеграции: социальные аспекты / Ю. А. Борко // Мировая экономика и международные отношения. - 2000. - № 9. - С. 11-23.

27. Иноземцев В. Л. Возвращение Европы. В авангарде процесса: социальная политика в ЕС / В. Л. Иноземцев // Мировая экономика и международные отношения. - 2002. - № 2. - С. 3-14.

28. Исаченко Т. М. Социальная политика Европейского Союза: опыт развития / Т. М. Исаченко // Труд за рубежом. - 1999. - № 1. - С. 84-96.

29. Ковальова О. Інтеграційні стратегії країн Центральної і Східної Європи на сучасному етапі розширення Євросоюзу / О. Ковальова // Розширення ЄС. - 2003. - № 1. - С. 20-44.

30. Немиря Г. Європейський Союз і Україна: старі партнери - нові сусіди / Г. Немиря // Розширення ЄС. - 2003. - № 1. - С. 1-19.

31. Кашкин С. Ю. Право Европейского Союза / С. Ю. Кашкин. - М. : Юрист, 2004. - 925 с.

O. Barkalova

HUNGARY'S INTEGRATION TO EUROPEAN UNION IN A DOMESTIC AND FOREIGN HISTORIOGRAPHY

The complex of the historiography in a field Hungary's political and economical integration into EU is analyzed in the given article. Authors conception in a partition of historiography is also presented. The scientific works, which consider theoretical backgrounds of the EU functioning, main factors of the Hungary's eurointegration, fulfillment the EU criteria are also analyzed by the author.

Key words: historiography, eurointegration, Hungary, European Union, conception.

© О. Баркалова

Надійшла до редакції 10.01.2011

УДК 94 (477):354.31

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МВС УКРАЇНИ В БОРОТЬБІ З НЕЗАКОННОЮ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ, ЗЛОЧИНАМИ ПРОТИ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ (1990–2000-ні роки)

ЄВГЕН ЗОЗУЛЯ,

кандидат історичних наук, доцент, учений секретар вченої ради Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка

У статті розглянуто окремі питання діяльності МВС України в розвитку міжнародного співробітництва з правоохоронними структурами інших країн, урядовими й неурядовими організаціями у сфері протидії торгівлі людьми. Проаналізовано формування нормативно-правової бази, особливості розвитку форм і методів діяльності спецпідрозділів МВС України в боротьбі із цим видом транснаціональної злочинності; сформульовано висновки щодо комплексних, науково обґрунтованих і зорієнтованих на сучасність заходів протидії цьому виду злочинності.

Ключові слова: протидія торгівлі людьми, міжнародне співробітництво, транснаціональна злочинність, МВС України, правоохоронні органи.

Постановка проблеми. Останнім часом усе більшої гостроти та актуальності для України, як і для багатьох інших країн світу, набули проблеми протидії торгівлі людьми, що привертає увагу громадськості до діяльності правоохоронних органів у цьому напрямку.

За своєю природою торгівля людьми майже в усіх випадках має транснаціональний кримінальноорганізований характер, оскільки в процесі її здійснення до неї долучаються представники злочинного світу різних країн, а потерпілих від цих злочинів можуть переміщувати через значну кількість державних кордонів.

Отже, актуальним є наукове дослідження напрямків та форм міжнародного співробітництва в боротьбі із цим явищем, участі представників правоохоронних органів України в проведенні міжнародних операцій, спрямованих на протидію торгівлі людьми.

Останні дослідження і публікації. Проблему протидії торгівлі людьми активно досліджували К. Б. Левченко, А. В. Орлеан, Б. В. Лизогуб та інші. Питання кримінальної відповідальності за торгівлю людьми розглянуто в роботах Н. О. Гуторової, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисової, Ю. А. Кармазіна, В. А. Козака, В. М. Ку-

№ 2 (109) лютий 2011 р.